

IZET RIZVANBEGOVIĆ
(Sarajevo)

VAKUFNAME I VASIJETNAMA ALI-PAŠE RIZVANBEGOVIĆA STOČEVIĆA

Prema narodnoj tradiciji, Rizvanbegovići su porijeklom iz Crne Gore. Neki stariji članovi ove porodice, koji su već pomrli, pričali su da Rizvanbegovići vode porijeklo od pravoslavne porodice Obrenovića, čiji je jedan član prešao sa djevojkom u Albaniju, primio islam i sa vojskom došao u Hercegovinu.

Postoji i mišljenje da su Rizvanbegovići porijeklom od Crnojevića. Ta pretpostavka, po mojem mišljenju, mogla bi biti najvjerovatnija, jer se u rodoslovu Rizvanbegovića, prvi spominje Ipekli (Pečki) Obren-beg, zatim Mehmed-paša, Rizvan-kapetan, Ahmed-kapetan, Mustafa-kapetan, Hasan-beg, pa Zulfikar-kapetan stolački, prozvan "Hadži-kapetan".¹ To je jedna od najznamenitijih porodica u Hercegovini koja je igrala značajnu ulogu od sredine 18. pa do sredine 19. stoljeća. Bili su kapetani Stoca, a prvi kapetan iz porodice Rizvanbegovića bio je Zulfikar-kapetan. On se ženio dva puta, i to oba puta od sarajevske porodice Babića. Iz ovog braka imao je sinove Mustaj-bega i Mehmed-bega, docnije prozvanog Hadži-beg (Hadžun). Kad mu je umrla prva žena, Zulfikar se oženio njenom sestrom Melikhanom. Sa njom se vjenčao u Sarajevu, 17. redžeba 1196. (28. VI. 1782.). Pri vjenčanju nije bio prisutan ni Zulfikar-beg ni Melikhana, već su na šerijatski sud došli njihovi opunomoćeni zastupnici. Njega je zastupao Smail-bajraktar, sin Hasanov iz Stoca, a nju Hadži Ahmed-beg, sin Hasan-begov.²

¹ H. Ćurić, "Rodoslov Rizvanbegovića", *Gajret*, 1937., br. 4, str. 72. Trojica članova ove porodice proslavili su se kao turski pjesnici. Vidjeti u: Bašagić, *Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti*, Sarajevo 1912., str. 154, 158 i 159.

² Hadži Ahmed-beg se zvao Sokolović. Njegovi potomci živjeli su u Sarajevu, a nisu se zvali Sokolovići već Đulbegovići po Mehmed-begu Đul-begu (umro 1847) i Kadribegovići po Kadri-begu. Podaci o ovom vjenčanju izneseni su u radu: H. Kreševljaković, "Prilog rodoslovu kuće Rizvanbegovića", *Novi Behar* VIII/1934-35., br. 20-23, str. 366-367.

Zulfikar-kapetan se posljednji put spominje u izvorima 1804. godine. Ovo se sa izvorima slaže. Gotovo pola vijeka vladao je Stocem, od 1755. do 1802. Tada je udario čvrste temelje porodici Rizvanbegovića.

Zulfikar-beg je imao dvije žene, šest sinova,³ ali koliko je imao ženske djece nije nam poznato. Zna se da je imao jednu kćer po imenu Fatima, koja je umrla 1267/1850-51. godine u Mostaru, a sahranjena je u groblju Kapetanovini. Najpoznatiji od njegovih sinova je Ali-paša Rizvanbegović (1783-1851). Bio je kapetan Stoca, a od 1833. do smrti 1851. hercegovački vezir u vrijeme kada je Hercegovina izdvojena iz Bosanskog pašaluka i pretvorena u poseban ejalet.

Zulfikar se na kapetanskoj časti zahvalio 1802. godine i stolačku kapetaniju podijelio među svoje sinove iz prvog braka: Mustaj-beg, koji ga je ranije zastupao u kapetanskim dužnostima, dobio je veći dio Stolačke kapetanije sa utvrđenim Stocem, a Hadži-beg je dobio manji dio sa Hutovom. Ali-aga i ostala braća bili su zapostavljeni ovakvom diobom. Bašagić kaže da se Ali-aga kao mladić zamjerio ocu što je obukao "nekakvu vezenu saltu" i otišao u svijet, a vratio se poslije očeve smrti sa mnogo novaca.⁴

Borba između braće počela je poslije Zulfikar-kapetanove smrti (1805. godine). U početku ovih borbi Omer-beg je uspio da potisne braću i da zavlada Stocem. Za učešće u gušenju prvog srpskog ustanka Porta ga je imenovala pašom u Mostaru. Bašagić kaže za njegovu upravu da je bila tiranska prema Mostarcima. Pošto je bio optužen od Mostaraca kod cara, izrečena mu je smrtna presuda. Da bi se spasio, pobjegao je Sulejman-paši Skopljaku u Beograd, koji zapovijedi da ga pogube. Izgleda da je u njegovu smrt bio umiješan Ali-aga, jer se govorilo da je potajno pisao veziru da ga ubije.⁵ U međuvremenu, Derviš-bega je ubio grom, a Mustaj-beg je umro prirodnom smrću. Snalažljiviji Ali-aga, u borbama za Stolačku kapetaniju potisnu Hadži-bega i Halil-agu i zavlada Stocem 1813. godine. Hadži-beg se povuče u Hutovo da čeka zgodnu priliku da se osveti.

Zavladavši Stocem, Ali-aga je postao kapetanom većeg dijela Stolačke kapetanije sa utvrđenim Stocem kao sjedištem. Polubrat Hadži-beg zadržao je sve do svoje smrti manji dio kapetanije sa Hutovom.

Oton Knezović piše da je Ali-paša bio šest puta ženjen, ali ovaj podatak nije siguran. Bez sumnje, zadnja mu je žena bila Mislidžihana. U sidžilu (protokolu) šerijatskog suda u Mostaru zapisano je da se Hadži Ali Galib-paša, mutesarif hercegovački, vjenčao sa svojom oproštenom robinjom Mislidžihanom, kćerkom Abdulahovom, 15. zilkade 1265. (2. novembra 1849.) godine. Vjenčanju je bio prisutan Hadži Ali Galib-paša, a Mislidžihanu je zastupao

³ Dr. fra Oton Knezović, "Ali-paša Rizvanbegović-Stochević, hercegovački vezir 1832-1851". *Glasnik Zemaljskog muzeja*, god. XL, sv. II/1928, str. 19.

⁴ Bašagić, *Znameniti Hrvati Bošnjaci i Hercegovci u turskoj carevini*, Zagreb 1931., str. 11.

⁵ H. Kapidžić, *Ali-paša Rizvanbegović i njegovo doba*, Filozofski fakultet, Sarajevo 2001., str. 34-35.

njen opunomoćeni zastupnik, Derviš Osman Žujo iz Stoca. Svjedoci ovog vjenčanja bili su: Mula Abdulah i Mula Ibrahim, sinovi mostarskog naiba Hasan Sitki efendije.

Mislidžihana je bila Čerkeskinja. Umrula je u Carigradu 1916. godine u dubokoj starosti, nadživjevši svu Ali-pašinu djecu.

Iz rodoslova porodice Rizvanbegovića vidi se da je Ali-paša imao sinove: Mehmeda Ali-pašu, Rustem-bega, Nafiz-pašu i Hafiz-pašu. Mehmed Ali-paša je imao tri sina: Husref-bega, Sadet-bega i Zija-bega. Rustem-beg nije imao djece. Nafiz-paša je imao sina Ćamil-bega i Arif-bega, poznatog u književnosti pod imenom Arif Hikmet-beg, a Hafiz-paša nije imao djece.⁶

U rodoslovu se ne spominju ženska djeca, ali se iz nekih drugih izvora zna da je Ali-paša imao tri kćerke i to: Habibu, Šaćiru i Umu.

Habiba je najveći dio života provela u Carigradu, gdje je i umrla 1890. godine. Bila je poznata pjesnikinja. Iz jednoga obračuna o prihodima sa imanja Ali-pašinih potomaka zna se da je Šaćira bila živa sedamdesetih godina 19. st. i ništa više. Uma je bila udata za Muhamed-bega Firdusa, mlađeg sina zadnjeg livanjskog kapetana Ibrahim-bega, poznatog u narodnim pjesmama kao Firdus-kapetan. Umrula je u Livnu 1280. (1863/4) i sahranjena u groblju porodice Firdusa. Iza Ume ostao je jedan sin Ibrahim-beg koji je iza Austro-ugarske okupacije odselio sa ocem u Carigrad, gdje je i umro 1900. godine bez potomaka.

*

Vakufname koje se ovdje objavljuju dobio sam od Husrefa Gereda, jednog od unuka Ali-pašinih, koji je živio u Carigradu. Vakufname sam mu poslije kopiranja uz zahvalnost vratio, jer je to on izričito tražio. Vakufname su pisane lijepim sijkatom. Naslovna strana je ukrašena u boji. Vakufname su ovjerene od strane mostarskog kadije Muhameda Emina, sina Ali Fehmijina.

Pored vakufnama, ovdje se objavljuje i prijevod Ali-pašine vasijetname (oporuke), koja se, također, nalazi među ovim vakufnamama.

Vakufname se odnose na Stolac, Mostar, Široki Brijeg, Foču i druga mjesta.⁷

PRIJEVOD VAKUFNAMA I VASIJETNAME NA BOSANSKI JEZIK

I

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah koji je učinio vakuf sredstvom mudrosti i reda i izdržavanjem sirotinje, žena bez skrbnika i djece bez roditelja i učinio vakuf sredstvom zaštite i spasa od prestupa i grijeha.

⁶ Hajrudin Ćurić, "Rodoslov Rizvanbegovića", *Gajret*, 1937., br. 4, str. 72.

⁷ Ovom prilikom zahvaljujem se dr. Ahmedu Aličić, koji je pregledao prijevode vakufnama i unio potrebne ispravke, kao i Amini Kupusović i Aladinu Husiću koji su izvršili konačnu redakciju prijevoda.

Neka je spas i mir na Njegovog najboljeg stvora, Muhammeda, posljednjeg poslanika i uzvišenog vjerovjesnika, na njegovu porodicu i djecu, njegove plemenite drugove, sve dok se smjenjuju dan i noć.

A zatim: uzrok pisanju ovog šerijatskog akta i povod nizanju redova ovog pravnog dokumenta je sljedeći.

Kada je njegova ekselencija, dobrotvor Stočanin, čestiti Galib Ali-paša⁸, Allah mu dao da postigne što želi, shvatio prolaznost ovoga svijeta i vječnost budućeg svijeta kao Allahovu uputu i kada je postao svjestan da je sadaka otkup od prestupa i grijeha onoga Dana kada će za sve odgovarati, da bi postigao zaštitu sadake došao je, sa iskrenom namjerom na presvijetli šerijatski sud da bi uknjižio i predao vakuf kako slijedi.

U prisustvu svojih nasljednika, rođenih sinova, uvaženih begova, koje je odredio za mutevellije vakufa, nosilaca ovog dokumenta, izjavio je:

“Sve stupe za valjanje sukna čije su granice i broj poznate kod stanovnika i dobrih poznavalaca, zatim dućani i kahvana u Velikoj Čaršiji, koji su također poznati kod stanovnika i dobro obaviještenih, zatim dućani i magaza što se nalaze ispod časne džamije u mahali Podgrad⁹, zatim, nasuprot njima također dućani i polovina pekare, zatim, poznati broj žrvnjeva u nekoliko mlinova koji se nalaze u kasabi Stocu i istoimenom kadiluku, te vinogradi gdje god da se nalaze a koji su u mome vlasništvu i koji će u budućnosti, ako Bog da, biti dodati mom imetku i koji će na margini vakufname biti upisani i ovjereni mojim pečatom.

Iz svog najboljeg imetka izdvajam 3000 groša koji su sada u opticaju pod uslovom i pravilima i sve to, uz iskrenost prema Allahu i sa željom da se zaslužim Njegovo zadovoljstvo, uvakupljujem kao ispravan vakuf (vakf-i sahih) za sva vremena i javno uzapćujem kao trajni vakuf. To sve predajem svojim sinovima, i oni se određuju kao mutevellije cjelokupnog mog imetka, nekretina i novca.”

Kad su oni sve to preuzeli postavio je sljedeće uvjete:

Sve stupe za valjanje sukna će se lično od strane mutevellije dati pod godišnji zakup drugom licu i iz sume novca dobijene od zakupa izdvojiti će se potrebni novac za njihovu opravku. Stotinu groša iz ostatka prihoda, i još stotinu groša od ostatka prihoda od kahvane i dućana u Velikoj Čaršiji koji se također na izloženi način daju u zakup, izdvaja se potrebni novac za opravku i održavanje i, konačno, od navedenog novca koji se daje pod šerijatom dozvoljenu kamatu od 10-11% godišnje, u iznosu tri stotine groša, a što sve

⁸ Ali-paša je kao hercegovački vezir uz svoju titulu dodao i naziv Galib (Pobjednik), pa se punim imenom zvao: Galib Ali-paša Rizvanbegović

⁹ Prvu džamiju u mahali Podgrad sagradio je 1723/33 neki Salih Bure iz Mostara i to na adi između dva kraka Bregave, na desetak metara zapadno od Podgradske ćuprije. Kada je ova džamija dotrajala, na njenom mjestu je Ali-paša Rizvanbegović po oporuci svoga oca Mehmeda Zulfikara kapetana sagradio 1812/13 godine novu džamiju. Nažalost, i ova je kao i sve ostale stolačke džamije porušena u agresiji na BiH.

ukupno čini 500 groša, što je suma koja se daje imam naprijed spomenute časne džamije. Zauzvrat, ko god bude imam, učit će svaki dan po jedan Jasin-i šerif i svakog ramazana po jednu hatmu i to će pokloniti za dušu spomenutog vakifa, njegovih roditelja i ostale njegove rodbine.

Iz sredstava zakupa za dućane i magazu koji se nalaze ispod časne džamije u mahali Podgradom, svake godine će se izdvojiti po 20 za opravku i održavanje istih objekata. To će se čuvati kod mutevellija kad zatreba. Također će se iz te sume izdvojiti 20 groša godišnje za opravku navedene džamije i na izloženi način će se čuvati i kad zatreba trošiti.

Iz iste sume će se izdvajati stotinu groša za nabavku po osam oka za dvije voštane svijeće s obje strane mihraba u navedenoj džamiji, kao i po deset oka ulja za svjetiljke koje se nalaze ispred ulaza džamije i kandilje na munari. Također stotinu groša će se izdvojiti i svake godine davati osobi koja bude mujezin u navedenoj džamiji.

Ukratko, iz prihoda mulka i nekretnina koje se nalaze Podgradom svake godine se izdvaja po 240 groša i na izloženi način se sve troši.

Njegova ekselencija, spomenuti vakif, neka ga Uzvišeni Allah obaspe Svojim blagodatima, postavio je sljedeće uvjete:

Od svakog okna u mlinovima koji se nalaze bilo u spomenutoj kasabi ili kadiluku, godišnje se izdvaja po sto oka žita od mlinskog okna.

Od svih vinograda svake godine izdvaja se svaka deseta oka i svaki deseti tovar i prodaje. Od prihoda koji se dobije, jedna polovica se svake godine na kraju mjeseca ramazana, a druga polovica na dan Arefata, podijeli i razdjeli sirotinji u navedenoj kasabi Stolac.

Također, postavio je uvjet:

Neka se u spomenutoj uvakufjenoj pekari svakog dana časnog Ramazana peče hljeb od potrebne količine, i neka se za svaki dan posta, radi oprosta grijeha, daje i razdjeli siromasima kasabe Stolac.

Također, postavio je uvjet da će mutevellije spomenutog vakufa biti njegova muška djeca. Neka posao pisara i džabije budu u njegovim rukama.

Ono što preostane od prihoda mulka i nekretnina koje su na izloženi način uvakufjene nakon podmirenja troškova i plaća, neka podijele na jednake dijelove njegova muška djeca između sebe.

Dužnost mutevellije, pisara i džabije obavljat će djeca njegove muške djece i djeca njihove djece, s koljena na koljeno, a sve na osnovu postavljenih uvjeta.

Također je uvjetovao:

Spomenuti vakif, neka mu Bog život učini dugotrajnim, da sreću i povećá moć na ovome prolaznom svijetu a na budućem vječnom svijetu život u rajskim vrtovima, biće lično nazir spomenutog vakufa sve dok je živ. Svi navedeni vakufi, svi poslovi oko vakufa i svi troškovi biće pod njegovom upravom. Svom imovinom u novčanom vidu, svim izmjenama uvjeta, sve službe i svi troškovi, kao i njihovo povećanje i podmirivanje, on će samostalno upravljati. Niko se nema pravo tome suprotstavljati, protiviti niti osporavati.

Kad je potvrđeno da je spomenuti mutevellija na opisani način spomenuti uvakufljeni novac, posjede i nekretnine primio i prihvatio i da su potvrđeni

ostali uvjeti njegova ekscelencija, spomenuti vakif je porekao svoje riječi i odustao od vakufljenja.

Međutim, spomenuti mutevellije su na to dali odgovor da je spomenuti vakuf šerijatski uknjižen i predajom mutevelliji postao ispravan (sahih) i obavezujući, prema mišljenju dvojice imama i imami Zufera, da se ne može mijenjati, i na osnovu mišljenja onoga čije se mišljenje uvažava spomenuto vakufljenje je postalo ispravo, obavezujuće i na zakonu zasnovano.

Tada je vakuf postao ispravan (sahih) i zakonom utvrđen sve dok teku mjeseci i dani. "Onaj ko je izmijeni, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna."¹⁰ Nagrada vakifu je kod Plemenitog Boga. Očitovanje vakufa i njegovo knjiženje desilo se u posljednjoj dekadi mjeseca ševala časnog, godine 1252.¹¹ po hidžri onoga kome pripadaju veličina.

II

(VASIJETNAMA)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova! Neka je pozdrav i Božji mir na prvaka Božijih vjesnika i poslanika, njegovu obitelj, njegove prečiste drugove, a nakon toga:

Pošto je ovaj ništavni svijet prolazan i sigurno varljiv, a smrt je sigurno prelazak na drugi svijet, onog momenta kada duša napusti svoj kafez, u vezi sa ovim što se odnosi na poslove onoga svijeta svima oporučujem slijedeće:

Kada po zapovijedi Uzvišenog i Predivnog dođe moj posljednji čas neka me vjernici koji budu blizu mene podstiču na pokajanje i neka donose kelime-i šehadet i uče suru Ihlas kako bi i mene podstakli na to.

Kada moja duša ode, onda se ne smije ni pretjerivati niti škrtariti. Neka se dženaza i troškovi za ćefine podmire iz moje imovine. Ako je moguće neka se ne odugovlači. Poslije gasuljenja i zamotavanja u donji zavitak, neka jedan od moje braće napiše bismilu na mom čelu i pokrije oči.

Neka se obračuna 5000 groša na ime mojih bezrazložno propuštenih namaza i neka se to uglavnom podijeli kao sadaka siromasima. Za propušteni post neka se obračuna 1000 groša. Za krivu kletvu 1000 groša i neka se podijeli sirotinji za iskup grijeha. Na ime zekata neka se podijeli sirotinji 1000 groša. Za dug božijim robovima neka se podijeli 2500 groša. Za kurban i sadakai fitr i moju obavezu klanja kurbana neka se obračuna 400 groša. Za kurban 200, a za sadakai fitr 200 groša neka se podijeli sirotinji.

Ako je moguće sve što sam spomenuo neka se obavi prije ukopa ili za vrijeme ukopa. Neka se nađe neko ko dobro poznaje obrede hadža i ko je po-

¹⁰ Kur'an, 2:181. Prijevod je preuzet iz *Kur'an s prevodom* Besima Korkuta.

¹¹ 28. januara do 6. februara 1838. godine.

božan i neka umjesto mene obavi hadž koji sam ja bio dužan obaviti iz moje kuće. Ako je moguće, neka se ne odljuje i neka se obavi u prvoj godini. Neka se spomenutom bedelu dade iz moga novca 7500 groša. On može da izabere kojim će putem ići, kopnom ili morem. Tražim da on posjeti Meku i Medinu i da se trudi da posao obavi kako valja i kako dolikuje.

Neka se od prvog dana poslije moje smrti do sedmog dana svaki dan prouči časna hatma. Sevabi od toga neka se poklone pred moju dušu. Svakome onome koji bude učio neka se dade po 100 groša. Isto tako, četrdesetog dana neka prouče časnu hatmu i poklone pred moju dušu. Onima koji uče neka se dade 100 groša. Kad se navrši jedna godina neka se prouči još jedna hatma pred moju dušu. Onima koji uče neka se dade 100 groša.

Neka moji najbliži također jednom učine devr. Ako iz nekih razloga ne mogu neka daju 300 groša opunomoćenicima i neka oni obave devr.

Sve dosad navedeno ukupno iznosi 20.000 groša. Neka se taj iznos izdvoji iz mog imetka. Neka se od svakoga koliko god je moguće zatraže halal. Svoje sinove Zulfikar-bega, Hadži Rizvan-bega i Rustem-bega određujem na sudu kao izabrane izvršioce oporuke. Neka oni prema uzvišenom sunetu nastoje, onako kako iziskuje mjesto, posjećuju moje počivalište.

Neka je hvaljen Allah, onaj koji je najveći opraštač i koji svima vlada, blagoslov i mir Božiji na onoga koji je donio mudrost Božije riječi, na njegovu najbolju porodicu i najbolje drugove. A zatim. Kada se ovaj vjerodostojni dokument ovjeri i provede prema naprijed objašnjenom načinu i kada se izvrše sve Božije stroge naredbe i naredbe koje nemaju važnost obaveznog radi oprosta neka se iz moga novca izdvoji 30.000 groša. Neka onima koji u našoj zemlji, a u sandžaku Hercegovina plaćaju porez, koliko god kuća ima, svakom pojedinačno te svakom članu u poreskoj kući podijeli sadaka i da po pola oke hljeba i po pola oke halve posredstvom mutevellija. Neka se nastoji koliko god je moguće da se zatraži od njih halal za eventualne nepravde koje sam im učinio u pogledu života, imetka i časti, kako bih ja postigao Božije zadovoljstvo. "Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobra."¹² On mi je dovoljan i divan je On Pomagač.

III

Neka je hvaljen Allah, najveći zaštitnik, Stvoritelj noći i dana, blagoslov i Božiji mir na Muhammeda, odabranog vjerovjesnika, na njegovu porodicu i njegove odabrane drugove. A zatim:

U ime Allaha Uzvišenoga, izdvajam i uvakupljujem kao pravi trajni vakuf i za sva vremena iz sredstava moga čistog novca 3000 groša. Neka se ta sredstva daju pod interes prema šerijatskom propisu uz 11%.

Iz godišnjeg prihoda od interesa u iznosu od 300 groša određujem i uslovljavam da se odredi imamima džamija u kasabi Stolac: časne džamiji u Carevoju

¹² Kur'an, 9:120.

mahali¹³, džamije u Hadži Alijinoj mahali¹⁴, džamiji u Uzunovića mahali¹⁵ po 75 groša, a njihovim mujezinima po 25 groša. Neka imami spomenutih džamija za moj mir i spas svakog dana prouče po jedan Jasin-i šerif, a mujezini poslije svakog dnevnog namaza po jednu suru Ihlas i neka sevabe od toga učenja poklone pred moju dušu, a On, Bog je onaj koji daje uspjeh i koji je najbolji pomagač.

IV

U ime Allaha Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova. Neka je blagoslov i mir na prvaka vjerovjesnika i poslanika, Muhammeda, na njegovu obitelj i sve njegove drugove! A onda:

S obzirom na to da je jedna od džamija koju je kao opće dobro podigao i sagrađio Hadži Hasan, u sandžaku Hercegovina, u kasabi Nikšiću, te džamije u nekim mjestima u Hercegovini i Podgorici dotrajale, Islamska je dužnost da se one izgrade i poprave za što je potrebno da se odredi izvjesna svota novca za pomoć, njihovu opravku i nabavku nužnog materijala kao i za njihove službenike. U ime Allaha, neka se iz moga čistog imetka izdvoji kao pomoć suma od 1000 groša koja će se, akobogda, posredstvom šerijatskog suda, a na osnovu potreba utrošiti na njihovu opravku.

Isto tako izdvaja se iz moje gotovine 2000 groša koje ja, kao pravi vakuf uvakupljujem trajno i predajem imamima spomenutih džamija Hadžimusiću Hafiz Osman-efendiji, Hadžiivazović Mula Jusufu i Kulović Ahmedu, sinu Salih-efendije kao mutevellijama. Neka oni budu mutevellije.

Za taj vakuf postavljam slijedeće uvjete:

Neka se za uvakupljeni novac kupe nekretnine i neka se daju pod zakup kupcima. Neka se svake godine uzima šerijatom dozvoljena dobit, tako da se na svakih deset dobije jedanaest. Neka osoba kojoj se to bude davalo bude poznata po ispravnosti i poštenju i neka se dade uz unaprijed čvrstu zalag.

Neka se dobro čuva da ne bude na štetu vakufa i da ne bude lihvarska kamata. Od prihoda dobijenih svake godine tri četvrtine pune polovine pripada imamu Hadži Hasanove džamije, a jedna četvrtina njenom mujezinu. Od druge cijele polovine također tri četvrtine pripada imamima mahalskih džamija Hercegovine i Podgorice, a jedna četvrtina njihovim mujezinima. Poslije njih mutevellije će biti njihovi nasljednici u službi. Neka se na tome trude kako valja. Nagrada vakifu je kod Allaha, Darežljivog, Plemenitog.

¹³ Careva mahala formirala se oko prve džamije u Stocu koju je podigao sultan Selim I (1512-1520). Zvala se i Velika Čaršija ili Čaršija.

¹⁴ Ova mahala, koja se prostirala uz lijevu obalu Bregave, formirala se oko džamije Hadži Alije Hadžisalihovića, sagrađene 1736. godine. Prije izgradnje džamije mahala se zvala Hamam mahala, po hamamu kojeg je početkom XVII st. sagrađio silahdar Husejn-paša.

¹⁵ Uzunovića mahala se prostirala na krajnjoj jugoistočnoj periferiji Stoca. Godine 1741. u ovoj mahali sagrađio je džamiju Ismail kapetan Šarić. U ovoj mahali nalazilo se više kula, čardaka i kanala.

V

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Gospodar i neka je blagoslov i spas na njegova vjerovjesnika Muhammeda, njegovu obitelj i sve njegove drugove. A onda:

Za nakšibendijsku tekiju koja se nalazi u Foči i za troškove održavanja, te za imamsku službu i službu mujezina u džamijama koje će se navesti izdvajam iz svoga novca 7500 groša i u ime Allaha Uzvišenog uvakufljujem kao ispravni trajni vakuf i predajem kako sam to objasnio u jednom dijelu svoje vakufname spomenutom mutevelliji. Pri tom postavljam sljedeće uslove:

Spomenutu sumu neka mutevellija svake godine daje pod interes od 10-11%. Od ostvarene dobiti i uvećanja neka se da 35 groša za održavanje džamije Šejha Pirije u navedenom gradu, za Defterdarovu džamiju 35 groša, za Hadži Osmanovu džamiju istu toliku sumu, istu toliku sumu za Hadži Mustafinu džamiju, za džamiju Fatime Sultan također toliku sumu, za džamiju Džafer-begovu također toliku sumu, toliku sumu za džamiju Hamza-begovu, četrdeset groša za džamiju Kadi Osmanovu, četrdeset i pet groša za Hadži Seferovu džamiju, četrdeset groša za Mustafa-pašinu džamiju, trideset i pet groša Dev Sulejman-begovu džamiju, trideset i pet groša za časnu džamiju Abdulmumin-bega, za održavanje spomenute nakšibendijske tekije 125 groša, za kandilje munare Careve džamije 50 groša, za održavanje Atik džamije 90 groša.

Pisaru suda određujem 20 groša kao naknadu za poslove kontrole obračunavanja cijelog vakufa navedenih džamija, provjeru deftera i knjiženja. Za sve to postavljam uslov da imami navedenih džamija, poslije obavljanja sabah namaza prouče i po tri časne sure Ihlas i po jednu Fatihu i sevab poklone za dušu mog umrlag oca i moje majke te moje druge bliže rodbine koji su pomrli. Neka to ozbiljno rade. Nagrada vakifu je kod Allaha, Darežljivog, Plemenitog.

VI

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, Gospodar svih svjetova. Neka je blagoslov i spas na našega Prvaka Muhammeda, njegovu obitelj i sve njegove drugove. A onda:

Iz svog privatnog imetka izdvojio sam u ime Uzvišenog Allaha i uvakufio kao ispravi vakuf za sva vremena tri dućana i jednu magazu u mom rodnom mjestu Stocu, u mahali Podgradom a koji se kao što je poznato nalaze ispod časne džamije, jednu pekaru, jedan dućan koji se nalaze pored javnog puta nasuprot tvrđave i jedan dućan koji se za njih veže, jedan ašuri dućan, tri dućana koji su vezani jedan za drugi i sve stupe za valjanje sukna, za koje sada nije potrebno objašnjavati da su moj mulk, te bašču u mom vlasništvu, moj mulk koji se zove Mehkema a koji se nalazi u Carevoj mahali, uz Londža bašču. Također u spomenutoj mahali u čaršiji, jedna kafana i moja soba iznad nje, a koja se nalazi uz berbernicu Salih-bega Jašarbegovića i još 3000 akči u gotovom novcu. Za sve to postavio sam sljedeće uvjete.

Neka se spomenute nekretnine svake godine daju pod zakup. Navedena gotovina, prema šerijatskom postupku daje se pod interes tako da se na svakih deset dobije jedanaest. Sve se to daje uz čvrst zalog i pouzdano jemstvo i garancije. Treba se dobro čuvati sumnje da će biti nanesena šteta.

Za sve navedeno uslovljavam da mutevellije budu moji sinovi. Ko god bude imam spomenute džamije neka svake godine uči po tri časne hatme i svaki dan po jedan Jasin-i šerif, a sevab od toga učenja neka poklanja za dušu svoju, dušu svojih roditelja i sve svoje rodbine. Kao naknadu za navedeno učenje i za službu imama uslovljavam da se svake godine dade 150 groša od zakupa tri dućana i magaze koji se nalaze ispod džamije, 250 groša od zakupa pet dućana što se nalaze nasuprot navedenih i 300 groša od zakupa stupa za valjanje sukna, 300 groša od dobiti na gotov novac, što sve skupa iznosi 1000 groša. Sve je ovo uslovljeno spomenutom imamu i učaču.

Uslovljavam da se svake godine mujezinu spomenute džamije daje 150 groša iz sredstava zakupa Mehkeme. 110 groša iz zakupa kafane i sobe nad njom uslovljavam da se svake godine troši za ulje za jednu svjetiljku pred vratima spomenute džamije i za kandilje na munari. Nagrada vakifu je kod Allaha, Živog, Darežljivog, Plemenitog.

VII

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvala neograničena, a zahvalnost bezbrojna Onome koji nužno postoji, koji jedino može pomoći i koji je darežljiv. Njemu, koji je stvorio čovjeka iz ništa i učinio ga da postoji. Dao mu pamet i poučio ga da se obučava. Učinio je čovjeka nosiocem lijepih svojstava i skupom lijepih osobina. Počastio ga je time da mu se poklone melec i obdario ga mnogim sposobnostima. Blagoslov i spas na onoga koji je centar poslanstva, koji je svjetlo-vodilja ljudi, dobrih i pobožnih, Ebul-Kasima Muhammeda, Odabranog. Blagoslov i mir Božiji na njega, na njegovu prosvijetljenu dušu i mirisni grob koji je postao pohvalno mjesto i simbol kojem se teži. Neka je beskrajna slava i pozdrav i uzvišeni mir svoj njegovoj plemenitoj djeci i njegovim čestitim drugovima, koji su čuvali pravi put i nadali se uspjehu samo od Boga, neka je Bog zadovoljan sa svima njima. A onda:

Uzrok pisanju ovog vjerodostojnog šerijatskog dokumenta i obrazloženju navoda koji će biti važeći je sljedeći:

Kada je dobrotvor i dobročinitelj, iskreni i poštenu, mutesarif sandžaka Hercegovine, pravedni vezir, Asafu sličan, Njegova ekscelencija čestiti Ali Galib-paša, Bog mu pomogao da ostvari sva dobra koja želi, učinio dobrom sva njegova djela, olakšao mu ostvarenje svih njegovih nada, učinio da njegov posljedak bude bolji od početka, Uzvišeni Allah učinio njegovu veličinu većom i uvećao njegovu moć, razmislio o svim dobrima i dobročinstvima kojima ga je Bog obdario i shvatio Božiji znak "I čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio",¹⁶ kada mu je kao mehlem na ranu došla radosna vijest:

¹⁶ Kur'an, 28:77.

“A dobro koje za sebe unaprijed osigurate naći ćete kod Allaha još većim i dobićete još veću nagradu.”¹⁷ i kada je shvatio sadržinu časnog hadisa koji glasi: “Kada čovjek umre prestaje njegovo djelovanje osim u tri slučaja: dobro dijete koje moli za njega, i trajno dobročinstvo na Božijem putu”¹⁸, s iskrenom namjerom i zdravim razumom pristupio je na časni šerijatski sud, na mjesto čiste uzvišene vjere – neka je Božiji blagoslov na onoga koji je uspostavio taj zakon. Za dole navedeni vakuf, u prisustvu svojih sinova, plemenitih nasljednika, čestitih begova, koje je u skladu sa uvjetima postavio za mutevellije, dao je pravovaljanu sudsku izjavu i važeće zakonsko očitovanje. U gradu Mostaru u Kotlevinoj mahali¹⁹ posjedujem u punopravnom vlasništvu:

- jednu kuću čije su granice i susjedi poznati,
  - u Kanber-aginoj mahali²⁰ tri kuće čiji su susjedi poznati,
  - u Čejvanovoj mahali²¹ šest kuća,
  - u Čurči Hadži Ahmedovoj mahali²² devetnaest kuća,
  - u Hadži Balijinoj mahali²³ pet kuća,
- što sve čini 34 kuće, te
- mlinicu u mjestu Lištici u kadiluku Mostar sa svim što je potrebno za mlinicu i mojim žrvnjevima i
  - vinograde koji se nalaze uz tekiju.

Svu tu imovinu izdvojio je iz ostale svoje imovine i uvakufio kao ispravan, na zakonu zasnovan vakuf i trajno dobročinstvo, u ime Allaha Uzvišenog, tražeći Njegovo zadovoljstvo, vjerujući da će se “Čovjek tog dana odmarati u sjeni svog dobročinstva”²⁴ i sve navedene nekretnine predao u ruke navedenih mutevellija. Da bi spomenute mutevellije mogle na zakonit način upravljati vakufom kao što to i ostale mutevellije rade, postavio je sljedeće uslove.

Sve navedene kuće i mlinove mutevellije će svake godine davati drugome u zakup. Iz sredstava dobijenih od zakupa, izdvojiće se suma potrebna za

¹⁷ Kur'an, 73:20.

¹⁸ U prijepisu vakufname je izostavljen dio hadisa “nauka kojom se koristi”.

¹⁹ Kotlevi mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je podigao prije 1651. godine Husein Kotle, prostirala se između Kanberagine i Šarića mahale.

²⁰ Kanberagina mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je prije 1631. godine podigao Kadži Ahmed-aga u Luci neposredno na uz lijevu obalu Miljacke. I mesdžid i mahala bili su poznati pod imenom Kamberovina.

²¹ Čejvanagina mahala se formirala oko Čejvan Čehajine džamije, sagrađene 1525/53. godine, na Velikoj tepi, nedaleko od Starog mosta uz lijevu obalu Neretve.

²² Čurči Hadži Ahmedova mahala formirala se okolo mesdžida kojeg je u drugoj polovini XVI st. podigao neki Ahmed Čurčija u Bjelušinama na krajnjoj istočnoj periferiji Mostara. Zatvoren je 1900. godine, a na njegovom mjestu je 1951. godine sagrađena stambena zgrada.

²³ Hadži Balijina mahala se formirala okolo džamije koju je podigao Hadži Balija, sin Muhamedov nešto prije 1612. godine u Brankovcu. Porušena je 1950. godine.

²⁴ Hadis.

troškove opravke kad bude potrebno. Od ostatka sredstava, neka se od svake navedene kuće po jedan rijal (zlatnik) godišnje daje za uzvišenu tekiju koju sam sagradio u gradu Mostaru, u blizini Donje mahale, pored Hadžijske sofe²⁵ i to osobi koja bude šejh ili dervišima, s tim da obavljaju svoju dužnost.

Neka se od svakog žrvnja u mlinici koja se nalazi u nahiji Blato, u mjestu Lištica, godišnje jedanput daje po 100 oka brašna šejhu tekije ili dervišima. Prihodi vinograda uz tekiju određuju se i daju također šejhu ili dervišima tekije.

Spomenuti šejh, ako ga bude ili derviši, učice svaki dan po jedan časni Jasin i također po tri časne sure Ihlas za vrijeme svih pet dnevnih molitava. Sevab od toga učenja neka poklone za dušu našeg peygambera Muhammeda Mustafe, zbog koga je uspostavljena ploča i pero i svijet stvoren, pečata vjerovjesnika, zagovornika za oprost grijeha grješnika, neka je na njega Allahov blagoslov i spas, i za duše njegove djece i njegovih vjernih drugova i za čiste duše svih poslanika i vjerovjesnika, za duše četvorice pravovjernih halifa i "desetorice obradovanih", evlija i velikih šejhova i svih vjernika, a naročito za dušu mog oca i moje majke i za moju dušu.

U noći uoči petka i ponedjeljka, ukoliko bude moguće, proučiće se prečisti tevhid i pokloniće se pred dušu mojih roditelja i moju dušu.

Spomenuti vakif, neka ga Bog obdari svojom dobrotom, još je postavio sljedeći uvjet:

Spomenute uvakufljene kuće će oni koji sada u njima stanuju, kad bude potrebno sami opravljati a godišnje će, kako je naprijed navedeno, plaćati po jedan rijal (zlatnik).

Mutevellije će sve dotle dok navedeni i njihova djeca budu tako postupali, na osnovu spomenutog uslova, upravljati spomenutim kućama tako je uslovio.

Nakon toga, uz Božiju dobrotu, koliko god posjedovao i koliko god bilo mnogo kuća na navedeni način će se uvakufiti i moji će sinovi biti mutevellije i upravlaće time.

Neka oni koji u njima stanuju pridržavaju se navedenog uslova. Sačuvaj Bože da neko bude postupao suprotno onome što sam ja uvjetovao neka mutevellije od njega uzmu tu kuću i drugome dade pod navedenim uvjetom. Navedeni vakif je naredio da se apsolutno njegovi sinovi mutevellije, njima pripada i pravo administracije i pravo ubiranja prihoda.

Ako od prihoda od mlinice i mlinoca i drugih prihoda nakon podmirenih troškova koji su navedeni u uvjetima vakufa ostane viška, koliko god ostane neka sinovi to podijele svakom podjednako.

Neka vakufom, upravom i ubiranjem upravljaju sinovi i sinovi sinova i sinova s generacije na generaciju iz stoljeća u stoljeće, tako izjavivši uslovio je:

Spomenuti vakif, njegova ekselencija, Bog mu učinio život dugotrajnim i uvećao mu moć sa slavom isa srećom dokle god je živ i sposoban da na ovom prolaznom svijetu biće nazir vakufa spomenutog on lično. U njegovoj

²⁵ Lokalitet Hadžijska sofa nalazi se u južnom dijelu Mostara. Ime je dobio po tome što je na tom mjestu priređivan ispraćaj i doček hadžija.

su nadležnosti svi poslovi i sve upravljanje vakufom. Svi uslovi, sve izmjene i promjene, sve službe i sva plaćanja troškova on će voditi samostalno. Niko ga u tome ne može spriječiti ili mu se suprotstaviti. Kad je tako izjavio i naredio onda je povedena parnica između mutevellija i vakifa. Vakif je objašnjavao, s obzirom na to da je prema mišljenju imama Azamma Ebu Hanife El-Kufije vakuf nekretnina stepenu zajma (u statusu zajma) sasvim je u skladu sa šerijatom opozvati taj vakuf, a da prema mišljenju imama Muhammeda sina Hasana Aš-Šajbanije, međutim, ako vakif uvakufljena dobra uslovi za sebe onda taj vakuf nije valjan. S obzirom na to da ja poričem taj vakuf (odustajem od spomenutog vakufa) te tražim da se spomenute kuće i mlinovi vrate u moje vlasništvo kao i ranije. Na to su spomenute mutevellije oštro odgovorile: "Nema sumnje da je dato objašnjenje tačno. Ali, po mišljenju poznatog učenjaka Ebu Jusufa, poznatog kao Drugi imam, ako vakif samo kaže uvakufio sam, a po mišljenju imama Muhammeda sina Hasana Eš-Šejbanije ako vakif izjavi predajem mutevelliji (predajem-ustupam) vakuf je potpun (ispravan) i obavezujući" osporili su vraćanje ponovno davanje u vlasništvo onoga što je uvakufjeno.

Pošto su obje parnične strane svaka za sebe tražile na šerijatskom sudu objašnjenje i rješenje, sudija je također – uzimajući u obzir dokaze svake strane, a čuvajući se da ne uništi dobročinstvo (da ne poništi ono što je najbolje) i znajući postojeća razilaženja u navedenim pitanjima među prvim (prethodnim) i imamoma presudio da je spomenuti vakuf potpuno valjan (ispravan) važeći i obavezujući. Dakle, od sada spomenuti vakuf je sahih, potpuno valjan i obavezujući. "Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna."²⁶ Nagrada vakifu je kod vječno Živog, Darežljivog i Plemenitog.

VIII

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah, koji zna svako stanje, koji je čist od promjena i promještanja. Blagoslov i spas na Muhammeda, obdarenog svim plemenitostima, lijepim svojstvima, na njegovu obitelj i njegove drugove koji su postigli najviše stepene. A onda:

Uzrok pisanju ovog šerijatskog dokumenta i obrazloženja koje će se provoditi je slijedeći.

Spomenuti vakif, koji će biti naveden na narednom listu, neka mu Uzvišeni Gospodar podari sve blagodati iskazao je svoju zahvalnost na svim blagodatima koje mu je dao i koje mu je omogućio.

Pri punom zdravlju, došao je na šerijatski sud koji se mora poštovati i uvažavati. U prisustvu svojih sinova, spomenutih begova, zastupnika mutevellija – njegovih žena koje je on imenovao za mutevellije svog vakufa – plemenitih

²⁶ Kur'an, 2:181.

hanuma, Nura-hanume, Munla-hanume i Munla Džihan-hanume, da bi čin vakufljenja bio potpun izjavio je.

U gradu Mostaru, u Čejvan-begovoj mahali u punom vlasništvu posjedujem:

- pekaru, tri dućana i sobe koje se nalaze iznad njih, dobro poznatih granica,
- novi karavan-saraj, koji se nalazi u Gornjoj čaršiji, a čije su granice poznate dobrim poznavacima i dućane koji se nalaze u njemu i oko njega,
- vinograde koji se nalaze na suprotnoj obali u Mostaru,
- jedan vinograd ispod Crkve.

Sve to, osim dvora, upravnih zgrada i vinograda, kao i bašče koje se nalaze iznad njih, izdvaja se iz moga imetka kao zasebna cjelina i uvakufkuje, uzapćuje u ime Allaha i usmjerava na dobro i upisuje u sidžil.

Nakon što je predao to zastupnicima spomenutih mutevellija, odredio je da mutevellije upravljaju vakufom kao što to i ostale mutevellije čine. Pri tom je postavio sljedeće uslove.

Dokle god je on u životu on zadržava pravo da smanjuje i povećava prihode od toga vakufa i da vrši sve promjene.

Nakon što se podmire troškovi i opravke iz dobiti, poljoprivrednih prihoda i kirije koje se godišnje ostvare, neka se od navedenog hana izdvoji 300 groša, a od spomenutih vinograda, pekare i dućana 100 groša, i neka se daju šejhu tekije ili dervišima koji su u njenoj službi.

Koliko god bude viška neka mutevellije, moje supruge podijele među sobom na tri jednaka dijela. Neka ih nadziru moji sinovi, begovi i neka se nikako drugačije ne postupa. Tako je vakif uslovio. Postavljam uslov da nakon njihove smrti mutevellije budu moji sinovi.

Nakon provedene parnice i vođenja računa o uslovima registracije, te nakon traženja da se odustane od vakufljenja i uzimanja obje varijante u pravno razmatranje, donesena je odluka o pravnoj obaveznosti vakufa.

Time je vakuf postao pravovaljan, zasnovan na šerijatu, pa se kao takav ne može nasljeđivati, prodavati niti poklanjati.

“Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna.”²⁷ Nagrada vakifu je kod vječno Živog, Darežljivog i Plemenitog. On jedini prašta i On je Milostiv.

IX

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Neka je hvaljen Allah koji voli osobine svojih robova da troše svoje imetke na razna dobročinstva i koji im pomaže da postižu pohvalne i čiste položaje. Neka je blagoslov i spas na Njegovog Poslanika i vjerovjesnika Muhammeda, najodabranijeg čovjeka, na njegovu porodicu i na njegove drugove do onoga dana kada će se čovjek naći pod zaštitom dobročinstava koje je činio. A onda:

²⁷ Kur'an, 2:181.

Uzrok pisanju ovog šerijatskog dokumenta je sljedeći:

Dobročinitelj, onaj koji teži dobrim djelima i poštenju, čestiti i veličanstveni vezir sandžaka Hercegovine, njegova ekselencija Stočanin Ali Galib-paša, Allah ga obdario blagodatima, je u prisustvu svojih sinova, časnih begova koje je odredio i postavio za mutevellije dao pravovaljanu šerijatsku izjavu.

Kada je on shvatio da je ovaj svijet prolazan, da je bolest neumitna i da treba umrijeti, te da zbog toga što je jasno da je dobročinstvo otkup za nevaljala djela na Sudnjem danu, u ime Allaha, sa željom da postigne Njegovo zadovoljstvo "na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti."²⁸ uvakufio je i predao spomenutim mutevellijama sve vezano za novu džamiju koju je sagradio u kadiluku Mostar, u mjestu Buni²⁹ i sljedeća dobra:

- sva stabla maslina koje su bile njegovo vlasništvo i koje je posjedovao,
- vinograde i plantaže dudovih stabala,
- mlinicu i žrvnjeve sa ostalim sredstvima i stupe za valjanje sukna, ukratko sve što posjeduje na Buni osim kuća, kućišta i povrtnjaka.

Mutevellije su prihvatili i preuzeli navedeni vakuf. Nakon toga vakif je postavio sljedeće uslove:

Dok je on u životu on će biti nazir vakufa. Smanjivanje i povećanje, promjene i izmjene biće u njegovim rukama. Poslije njega biće mutevellije njegovi spomenuti sinovi, pa neka oni prihvate dužnost upravljanja vakufom.

Spomenuti vakif je, Bog mu dao da postigne blagodati koje bude tražio, postavio sljedeće uslove:

Ko god bude imam u spomenutoj časnoj džamiji godišnje će dobiti za svaki obavljeni dnevni namaz po 5 groša, a mujezin po 40 para. Kad se iz priroda maslinjaka, vinograda, plantaža dudova, mlinova i stupa izdvoje troškovi i opravka, spomenute mutevellije će lično isplatiti tu sumu za obavljene navedenih dužnosti, kao njihove plaće.

Višak prihoda u novcu, poljoprivrednim prinosima i kiriji, neka uzmu i time upravljaju moji sinovi, begovi. Ko god bude imam u spomenutoj džamiji, svaki dan će proučiti po jedan časni Jasini šerif, a nakon ostalih namaza po tri časne sure Ihlas. Isto tako, ko god bude mujezin, svaki dan će proučiti po tri časne sure Ihlas, a svake džume i svakog bajrama po jedan Jasini šerif. Sevab i bogatu nagradu za to učenje poklanjaće pred dušu svojih roditelja i svoju dušu.

Neka se trude i nastoje da to učenje obavljaju dostojanstveno i sa najvećom ozbiljnošću, bez ikakvih manjkavosti. Tako je uslovio.

Uslovio je i odredio da službu mutevellija, pisara i džabija obavljaju njegovi sinovi begovi, a onda sinovi njihovih sinova, s koljena na koljeno, iz pokoljenja na pokoljenje do Sudnjega dana.

²⁸ Kur'an, 26:88, 89.

²⁹ Ova džamija Ali-paše Rizvanbegovića nalazila se na desnoj obali rijeke Bune, zapadno od ceste kojom se dolazi iz Mostara u Blagaj. To je bila najmlađa potkupolna džamija u BiH.

Zatim su spomenuti vakif i navedene mutevellije povele parnicu. Uzete su u obzir njihovi navodi, i pazilo se da se djelo dobročinstava ne pokvari. Znajući za razilaženje ranijih imama – Allah bio zadovoljan svima njima – po pitanju vakufljenja vakufnama za spomenuta stabla i mlinice postala je ispravna. Onda je vakif zatražio da mu se sve to povrati u njegovo vlasništvo kao i što je bilo i ranije. Spomenute mutevellije su na to oštro odgovorile “Premda po mišljenju Ebu Hanife jest onako kako je vakif naveo, po mišljenju imama Ebu Jusufa koji se smatra drugim imamom, čim vakif izjavi “Uvakufio sam.” vakuf postaje pravovaljan, a po mišljenju trećeg imama Muhammeda, sina Hasana Eš-Šejbanija, predajući mutevelliji vakuf, vakif ga je učinio trajnim”. Na osnovu čvrstih mišljenja spomenute dvojice presuđeno je da su vakuf i uvjeti vakufa ispravni i obavezujući. Tako je ovaj vakuf postao ispravan prema propisima šerijata. “Onaj ko je izmijeni, a zna kako glasi – pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; – a Allah, zaista, sve čuje i zna.”³⁰ Nagrada vakifu je kod Živog, Darežljivog, Plemenitog.

Ovo se dogodilo i zapisano je 3. redžeba 1263. godine.³¹

VAKUFNAME I VASIJETNAMA ALI-PAŠE RIZVANBEGOVIĆA STOČEVIĆA

Sažetak

U ovom radu je predstavljena kratka biografija Rizvanbegovića, jedne od najpoznatijih hercegovačkih porodica iz 19. stoljeća. Devet vakufnama Ali-paše Rizvanbegovića koje se odnose na njegove objekte u Stocu, Mostaru, na Buni, u Širokom Brijegu, u Foči i drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, ovdje se donose u prijevodu in extenso. Također se daje i prijevod Ali-pašine vasijetname. Uz prijevode dati su faksimili originala, koji se čuvaju u Istanbulu u porodici Husrefa Gereda, jednog od Ali-pašinih unuka.

ALI-PASHA RIZVANBEGOVIĆ STOČEVIĆ'S DEEDS OF ENDOWMENT AND TESTAMENT

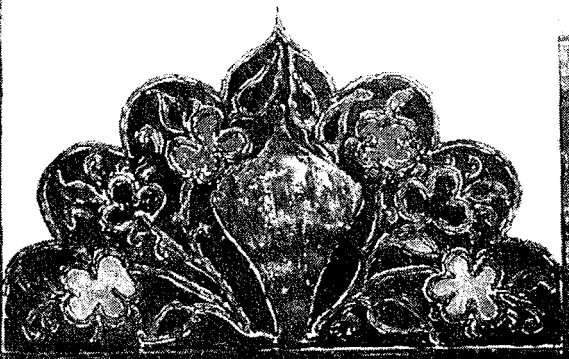
Summary

This paper brings a brief biography of the Rizvanbegovićs, one of the most renowned Herzegovina 19th century families. Nine deeds of endowment (waqfnamahs) of Ali-pasha Rizvanbegović relating to his buildings in Stolac, Mostar, Buna, then in Široki Brijeg, Foča, and other places in Bosnia and Herzegovina are given here as translations in extenso. Also presented is the translation of Ali-pasha's testament (wassiyetnamah). Along with the translations, there are the facsimiles of the originals being kept in Istanbul in the family of Husref Gered, one of Ali-pasha's grandsons.

³⁰ Kur'an, 2:181.

³¹ 17. 06. 1847. godine.

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل الوقف مؤثقا للحكمة والنفام ومعاشا للفقراء والأرامل
والأيتام وسببا للفوز والنجاة من الأوزار والآثام والقلاء والسلام
على خير خلقه محمد خاتم الأنبياء والرسل العظام وعلى آلِهِ ولادته ونسبِهِ
الكرام ما نافع للنبي والأيام أما بعد سبب تحرير رسالة ثم غيرة
وموجب تسلية مقلدة حرمه اولدرك صاحب الحناء والنجيرات
استولى لي دوسو غالب على باشا وفقه الله تعالى لما برزوا هم نورا
وقتا كفنوا دنيا وبقا عقباً بعد بيت ربنا بئس ايد معلوم ايد ينوب
الصدقة فدية للمعاصي والآثام يوم يؤخذ بالنواصي والاقدام مضمون
منيفدن آكاه اولغند مستظرو سابه صدقات اولمن نيت خالقه
مجلس شمع منيرده وقف آت الذكوى تسجيل و تسليم بحجرون متوركة

الحمد لله الذي جعل الوقف مؤثقا للحكمة والنفام ومعاشا للفقراء والأرامل والأيتام وسببا للفوز والنجاة من الأوزار والآثام والقلاء والسلام على خير خلقه محمد خاتم الأنبياء والرسل العظام وعلى آلِهِ ولادته ونسبِهِ الكرام ما نافع للنبي والأيام أما بعد سبب تحرير رسالة ثم غيرة وموجب تسلية مقلدة حرمه اولدرك صاحب الحناء والنجيرات استولى لي دوسو غالب على باشا وفقه الله تعالى لما برزوا هم نورا وقتا كفنوا دنيا وبقا عقباً بعد بيت ربنا بئس ايد معلوم ايد ينوب الصدقة فدية للمعاصي والآثام يوم يؤخذ بالنواصي والاقدام مضمون منيفدن آكاه اولغند مستظرو سابه صدقات اولمن نيت خالقه مجلس شمع منيرده وقف آت الذكوى تسجيل و تسليم بحجرون متوركة

والمعصوم

و تعیین ابدیکه با بچه اولاد ذکر می نماید که گرامی بنهور انصوا کتاب بنما تو بکلر
 حضرتان محقران از نام صانی و توفیر کلام و انی ابد و نب و نف آتیه لاکر صد و نه
 و کین سکت ملکه مسکت اولوب استولوی قیسه نه بولین لوی الاصله و بجزیران
 مسنون احمد و المقدار مجموع دینکلری دیوکلر جارشور کائن که نکت قیوه خانه
 و دکا تری و حصار آتیه محسنه واقع جامع شریفکت آتیه اولنا دکا کین و غیره
 و تارشور قیوه اولنا که نکت دکا کین ایلا املکلر دکا کینت نصفنی و قیوه تری بولایه
 قضاسنه واقع آسیاب خانه مقدره که نکت معلوم المقدار در کین کوز دکا
 و حصه محله بولنوب کرک الیوم مالک و منفرد اولویم با غایت همایسته و کرک
 الی شاه الله تعالی سکت ملکه فیما بعد سکت اولوب کتا و قیوه در خط کلر
 و محکم اید معنون اولو صیوع او قانات و مشروط و قیود کت مجموعی مقبولی بولایه
 اولوبه و الآن نقد راج فی الوقت اولنا او جیکت غرضی الطیب بالمدن افزاز
 ایدوب خالصانه و ابتغاه لرضاه الله و نف صحیح مؤید و حسن مرتب
 نمکد اید و نف حسن ایدوب او غلله در تسلیم و اقباض اوله اندر فخی با بچه کتا
 و عقار و نفود مذکور لیس بالتولیه اخذ و قبض و سلم اید کلر نه شویدر نمط
 اید کتا مازانکه کرجمعی دینکلری باید متولی اجاره مثلیه بر سه اخذه ایجار و حال
 اولنا اجاره لری مبالغندن لری الا یجاب تمیر و تریم لریه مبالغ معروضه
 بالا فر از مبالغ با قیود یوز غرض و بیوک جارشور کائن قیوه خانه و دکا کین
 منوال محرز او زره ایجار و حال اولنا مبالغندن تمیر و تریم لریه معارض فی عهد

الافواج کذلت یوزغوش و نفوذ مذکورہ یہ اولیٰ اون بر حسب او زره
 علی وجه اجمال ہست بلخ اول بہر سہ ناسدن حاصل اولنا او جیوزغوش کہ سنوی
 حصا ہست یوزغوش سالف الذکر جامع شریف امام اولنا افندی یہ اعطا
 و مقابلسنہ حکیم امام اولورسہ بہر یوم بر رستس شریف و بہر سہ رمضان
 المبارکین بر رختہ شریفیہ قرأت ایدوب واقف مشارا الیہ حضرت یکت
 والدینی و سائر اقربا و تعلقات ارواہل بنہ صبیہ و اہل البیہ و عصارا الیہ تکلم سنہ
 جامع شریف مذکور آتسنہ اولنا دکا کین و مخزن و سائرینہ بالایجا حاصل
 اولنا مبالغدن بہر سہ یکر ہمیشہ غوش تعمیر و ترمیمد بچون افزا ولدی الاقضا
 ید مستویہ محفوظ اولوب و یکر ہمیشہ غوش دخی جامع شریف زبور یہ تعمیر
 و ترمیمدن افزا و منوال محرز او زره حفظ ولدی الایجا ب صرف اولنہ و یوزغوش
 دخی جامع زبور یکت محرابیہ طرہ نرنہ اولنا ایکی مقوی موملہ مسکز قیہ
 روغن و قاپوسہ او کتہ و منارہ کہ قنادیلہ او نرقیہ زیت یاغی مصافقہ
 افزا و فرج اولنہ و یوزغوش دخی جامع مذکورہ حکیم مؤذن اولورسہ
 بہر سہ اعطا اولنہ خلاصہ عصارا آتسنہ کہ احکاک و عقار موقوفہ زبورہ
 غلہ سندن بہر سہ ایکینوز قرق غوش افزا و منوال محرز او زره جموعی فرج
 و صرف اولنہ و واقف مشارا الیہ سبحانہ تعالیٰ علیہم اجمعین دخی شویہ
 شہ طاب لیلہ یک کرک تقسیمہ زبورہ و کرک قضاسنہ واقع آسیاب خانہ یہ
 متعدد معلوم المقدار کہ من کوزار یکت بہر سہ سنوی یوزغوش اولسط

تر که اجاره افزای و مجموع باغات نامندن حسنه او نجی اوقده بی و اونجی بود که
 افزای و بیع مقدار اخی حال اولور سه نصف حسنه رمضان مشربکات نه باشد
 و نصف دیگری عرقه کوشه قصبه زبوره فقرا نه تقسیم و تر که مذکور دن
 دخی خباز خانه موقوفه موقوفه حرمان عزیز بشیر یوب ایام رمضان مبارک دن
 حر که نه اسباب ابدن مقدار نه بهر یوم ایام صیام مغفرت انجامه استو جمله
 قصبه سنگت فقرا نه تقسیم و اعطا اولنه دخی شرط بیوردیکه مطلقا اولاد کور
 وقف زبوره متوال اولوب کتابت و جبایت دخی بد لر نه اولو و احکاک
 و عقار موقوفه مذکور حلالی و نما و استعمال مبالغدن شرط و طوقیود
 مذکور او زره مصارف و وظائف و عوارض محرمه منصوصه نه قالور سه
 اولاد ذکور علی السویه بیتر نه توزیع و تقسیم اولنه و تولیت و کنیت
 و جبایت اولاد ذکور دن اولادی و اولاد و اولادی بطنا بعد بطن مشروط
 او زره منصرف اولور دخی شرط ایلدی و انفسه را ایهکث ادا مائه سال
 عمره و زار باله و لزه و الاقبال قدره مرغ روح بر فتوحی کلزار بی نبات و بنام
 مکان و کلمستان حیات لایقاده اشیا ان ایستد که اوقاف زبوره به
 بالذات کند و سه ناظر اولوب جمیع اوقاف مذکور و مصالح مصارف
 زبوره از و رایحه منوط و مفوض و مربوط اولوب نفودی عفا ره تبدیل شرط
 تنجیم و تحویل و وظائف و مصارف زیار و تکمیل استغفار و متفرد اولوب کند
 مانع و دفع و مجادل و منازع اولوبه حیو تقیر و بیان بیوردیکه باللقاب متوال

مومی الیهم ودرستور او زر نغده کوی و مالک و عقارات موقوفه اخذ و قبض
 ایندیکینی تصدیق و سائر شری و طے تحقیق ابیدیکت واقف سارا الید فرتری
 عنان کلای سمیت رجموعه صارف و زمام حرام صوب استمداد عاطف و کوی
 انجی مومی الیهم متولید جو ابرن و وقف زبور تسبیح شری و تسلیم الی المتولی
 اول قد نصکره امام مختارین و امام زفر عند لرنا صحیح و لازم قییدند در کوی زدون
 مانعت ایند کلون علی رأی من راهیمی لازما وقف زبور کت و لزوم حکم
 صحیح شری و وقف صریح درعی اول نوب فصار و وقف صحیحی مؤید الازما شرعیان
 الی انهما الشهور والایام فمن بدل بعد ما سمع فانما اثمه علی الذین یدلون ان الله
 سمیع علیم و ابر الوقف علی الله الکریم و علی عذ و نوح الا شهدا و القیر فی و اخر شوال الکریم
 سنه اثنی و خمیس و مائین و الف بعزت من لا اله الا الله

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی سید الانبیا و المرسلین
 و علی آله و اصحابه الطیبین الطاهورین و بعد جود کوی دنیا و دلتی بی بقا و در کار
 فنا و شراب موت تحقیقندن دار عقاب یا ارحم الراحمین و صحت اولد بستر
 جان نفس نشده ایکن امور آخرة متعلقه و صایا صحرک لازم اولمقدن
 و صینم اولد رک با مرزی بحکال و بحال اجل موعودم تقر بنه عیاد و کلان
 اصحل ایمان نوبه ایتمکی و کلمه طیبیه و شهادت کتور مکی و سورة اخلاص
 شریف او قنخی تذکیر ابلیه لر و جسم قبض اولد قد اسم ان و تقبیر دن

بوزر حکم شری و وقفه بقید
 بولناقه لهر کوی متولی غایبه
 یا شانه و قضا لریک استنوی
 صحت نظیرا و درین بیباست
 و تصدیق شری و در لند نایک
 ۱۱۸۱ بازار اولد و ۱۱۸۱ عرض

خلای

خالی و جب المسنون بخیر و تکفیر مالم ان کو ریلد و ممکن اولو رسد سزا القی و بعد غسل
 و الولف اخواندن بری بسسرتة الرحمن الخیر ککشود العیون جبهه خیر الیه
 و اسقاط صلواتم بچون بشیکت فروش حساب ایدوب عینا فقر اید تصدق و نذر
 و بر لرد کفارت صوم بچون بیکت فروش و کفارت کینلرم بچون بیکت فروش
 حساب ایدوب عوایه تصدق و نذیر و بر لرد کاتم بچون بیکت فروش و صفون
 عباد بچون ایکی بیکت بشیور فروش فقر اید و بر لرد قربان بچون و صدقه و عظم
 بچون و نذیرم بچون در شیور فروش و قربان بچون بیکت فروش و صدقه و عظم بچون
 بیکت فروش فقر اید تصدق اولنه و قابل اولو رسد مذکور انکست جمله قبل الذین
 یا انشاء الذین برینه کتورتده و امور و افعال خیر عالم بر صانع کسرتده بو لوب
 فرض اولن بجم بچون علی و جهالتی او مدن بنی بچون اجماع اولنه و ممکن
 اولو رسد اولکی سندن تاخیر اولمید و بر ان جزیره مالم ان بری بیکت بشیور فروش
 اعطا اولنه کرک بر او کرک سحر او نیسرم و سائر سکلرم بر لم خیر در حمان
 حرمین محرم بین زیارتنه کما شیخی و یلیق اداء خذمته سعی و اعتناء و ایل سطلی بکر
 و اولکی کوندن بری کونند کن هر کون بر رختمه و شمشیر تلاوت اولنو بنی بکر
 روحه اهدا اولنه و تالیله روحه بچون یوز فروش اعطا اولنه و کز لک قی
 کوننه رختمه و شمشیر تلاوت ایدوب روحه اهدا الیه لرو تالیله یوز فروش اعطا
 اولنه و سنده تمانده دخی رختمه و شمشیر قرائت نوا بنی روحه اهدا الیه لرو تالیله
 یوز فروش اعطا اولنه و دل افرویم بر کره دخی دور ایدوب عذر اولو رسد
 تو کینلنه او شیور فروش بریدود و رالیله و بو جموعی بکرتی بیکت فروش مالم ان اخراج
 اولنه و ممکن خرتب جهل دن استحال طلب الیه لرو و اعظم ذوالفقار بکرتی عیال ضرورت
 بکرتی بیکت بکرتی و صیغتنا راجع بسالمت استینه اوزره بنی حوار کت عیال بکرتی بکرتی

الحرمه الغفار المالك ارقاب والفضة والسلام على من اوتيت الحكمة فممن خلق
 وعلى الروحية خير الالى وخير الاصحاب وبعد اشبه صحيفة صحيفه شبيهه ورسمها
 ناطقه برهان مقدما بوجه تفصيل لدى الاقتصافروض وواجبات معينة وسائر
 بعد الاداشبه حلاله خصه بمجون المدين او تونز بيك غروش افراز او نوب
 ودياروز او الهسرتك سجا شكت هاوى اولدين تكاليفي ويرن نقد رنارل
 بولنورسه على الانفراد يعنى حر بر منزل سكنه سى بارى شمش قيه جلو وباريشم قيه الكك
 متوليلير بيزيله نقدون واعطا اولنه وطلبها رضا الله مقنون ماله ودينه
 وعرضيه يد اشر ومتعلقه حلا سندن اصالة وباركالة حور بر سندن استر ضلوك اطفال
 طلبه استقام تام جلودن رجا واهتم حرام ووصيته رولان اتمامه ابر الحامين
 وهو سبى ونعم للمعين

الحرمه الكك التتار امانق اللبلى واشهار والعملاء والسلام على محمد بنى المختار
 وعلى الروحية الاخبار انا بوجه تفعاله وقف صحيفه مؤيد و جرس حرمه
 نخله اولرون اطيب المدين او بيك غروش افراز واون بره معاملة
 شرفيه ايد استر باح اولنقى اوزره اعطا وسلم اولنوب سنوى حلال اولان
 راجك او حيو زغوشدن تقبه استوبله حنكار محمد جامع شريف وركك
 جامع على محمد جامع شريف ايد اوزر و نو بيك محمد جامع شريف كك املر نيه
 يعنى شرف غروش و مؤذ نرينه بكم حى شرف غروش تعيين و شرف ايلو كك مذكور جامع
 شريف كرك اتمه افند برك سلا ستمر بچون كل ايدم بر ريش شريف و مؤذ نان
 ونى اوقات فسه مفروضه عقبنه بر اخلص شرفى قرانت ايدم نوابسه
 روجه اهد الابه وهو الله الموفق المعين التامين

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين حمود على
 وصحبه اجمعين وبعد حسرتك في غيبته نشك في بقية كان اهاب غير اذن
 اولها بنا وانشاء ايلاد كلري جوامع شريفه اذن اهل حرسن جامع شريف ايدرسنگ
 و بود غور كچه حقتن جامع لري خوايشم ز اوله نرينه بنا شهر و تر ميله نرينه بر مقدار
 اعانه و وثاقك تعيين اوله نرينه زوي در همت شاعر مساجد دن اوله نرينه نرينه
 الطيب ملدن يكشغوش افزون و نرينه امداد معتد لرينه نرينه اوله نرينه ان شرف
 معرفت شرف علمي و جدا التسيب مبلغ ز بوري شهر لرينه نرينه اوله نرينه ايليك غروش
 ما ملدن افزون ايت ز اوله نرينه وقف مهي مؤيد و جوس صرخه مخلد ايد و وقف
 و جوس ايلام و جوامع و قومونك اما ملري ايجان موسي زام حافظ عثمان اندي
 ايجان ايو ز زام مندا يوسف و كولو كيك صالح اندي زام مندا احمد كنه لره علمي و
 التوليت تسليم و ز بوري و نرينه اوله لره شويده شط ايد كمال موقوف
 ز بود مندا بسنه عقار ايتي اشتر اوله نرينه و علمي لري و الاستغلال با بعول و اخبار
 اوله و اكر بو و جهاد متعتم اوله و سه حورنه معاطله ايد ايد اوله ايتي اون بره اشتر
 و استغلال اوله و حورنغسي اوله و سه استفا متو دم و ذول اوله ذوي الاقداره و كن
 قوي ايد و بربوب ضايعدن و محال الطر ايدان بغايت اشتر از اوله نرينه
 اوله غلزدن حورنه نصف كاملت اوج ربي ايجان حرسن جامع شريفك اما مننه
 و بر ربي مؤذنه و قلنا نصفك دني اوج ربي حورسنگ و بود غور كچه حورسنگ
 جامع لريك اما ملرينه و بر ربي مؤذن نرينه اوله و بود حورن خليفه لري و جوشم و ح
 اوزره قرنا بوس قرن منور اوله و اهتمام نام ايليه لره و الاجر على الله بمواد الكرم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا نبي الله محمد وعلى آله
 وصحبه أجمعين وبعد حسنتك بختك نعتك بقدرته كائن المحاب خير لندن
 اولها بنا وانشاء ايلاد علمي جوامع شريفه ابدان كمال حسن جامع شريف بدو حسنتك
 و بود غور كچه حقاقت جامع علمي خرابش ف اوله قدره بنا، خبير و زميلين بر مقدار
 اعانه و وظائف تعيين اوله خيره ازوق در همت شعائر اسلاميدان اوله خيره خيره
 اطلب مالدن بيشتر فروش افزوز و خيره ابدان امداد امجد ازمه نسيلم اوله نوب ان شانه
 معرفت شريف علم على وجه التسيب مبلغ خوراك خيره ازمه اوله و نه ايكيك غروش
 مالدن افزوز و امتياز اوله نوب وقف صحيح مؤتبد و جوس مرتب بخدا ايله وقف
 و جوس ايلوم و جوامع حقوقت اما علمي حاج موسى زام حافظ عثمان افزوز
 حاج ابو زام مندا يوسف و كولو كيد صالح افزوز زام مندا محمد كنه ارمه علمي وجه
 التوليت نسيلم و جز برون مؤتبد اوله اوشو بلا شط ايلاد حكما مال موقوف
 خورمقا بكنه عقارائه اشتر اوله نوب و علمي طريق الاستغفار با معلومه اخبار
 اوله و اكر بو و جهله متعتم اوله و سه حسنه معامله شريف ايلاد اوشه اوله بره بهتر بلخ
 و استغفار اوله و حق تنفس اوله و سه استقامت موم و ف اوله ذوى الاقاربه حرم
 قولى ايله و بر يوب ضايعدن و محالطه اربادن بغايت احترزاز اوله و جهله
 اوله عقودن حسنه نصف كاملت اوج ربعي حاج حسن جامع شريفت اما منه
 و بر ربعي مؤذنه و قلنا نصفك دخی اوج ربعي حسنتك و بود غور كچه خيره
 جامع علمي كنه اما علميه و بر ربعي مؤذنه اوله و بعد جم خليفه لري و جوشم و ح
 اوزره قرنا بود قرن مؤذنه اوله اوه اتمام نام ايلير و الا اجماع على الله اجمواد الكرم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 الحمد لله والصلوة والسلام على نبيه محمد وآله وصحبه المعين وبعد مدنية فوجه
 كائن زاوية نقشيدى و ذكر كنه جوامع شريفه كنه مصاحفه و ان امامت تاثير
 همچون اطلب عالمدين و احسن سالمدن بدى بخت بشيوز غروش و نقشيدى و شريفه
 حسبته تعالى و فقه و حسن ابر و وب بر قطعه و فقيهه در بيان اوله في اوزره منو كنه
 از بوره تسليم ايلام و شويده شرط ايلامك ببيع زبور به سنو كنه سنه در اوتنه اون بر
 حساب اوزره استر باح اولنوب و حاصل اولنايح و نما سندن مدينه زبورده
 شيخ برى جامع شريفك مصاحفه او تويز غروش و او تويز غروش و دفتر دار جامع
 شريفه و اولفقدار اجماع عثمان جامع شريفه و اولفقدار اجماع مصطفى جامع شريفه
 و اولفقدار فاطمه سلطانى جامع شريفه و اولفقدار جمعيت جامع شريفه و اولفقدار
 حمزه بك جامع شريفه و قرن غروش قاضى عثمان جامع شريفه و قرن غروش
 صاج محمد باشا جامع شريفه و او تويز غروش اجماع سفر جامع شريفه و قرن
 غروش مصطفى باشا جامع شريفه و او تويز غروش و وسيله بك جامع شريفه
 و او تويز غروش عبد المؤمن بك جامع شريفه و زاوية نقشيدى به مصاحفه
 يوز بگره جى غروش و حكاية مناره سنه قناديد اللى غروش و عقوبت جامع
 شريفك مصاحفه طفق ان غروش و حوسنه جامع شريفك كنه حمد و فقه در اجماع
 رؤيته محاسبه و دفتر لى تقوى و سجلا تقيده همچون حكمه كائنه خذنه مقابله سنه بگره
 تعيين و تخييص ايلام و شويده شرط ايلامك مذكور جوامع شريفه كنه ائمه ائمه بگره
 بعد ادا صلوة الفجر متونى بدم و والهم و سائر اقر باقره در ائمه متفعل اولنك
 ارواحل همچون اوج اخلاص شريف و بر فائده شريفه قرأت و ارواحل تواب اجماع
 ايليه ارواحل تمام و وقت اوله و الا بر على الله الجواد الكريم

بسم الله الرحمن الرحيم
 حمدنا محمد وودو شکرنا محمد وود اول ورجب الوجود ذو العناية ووجود حق تبارک
 که خلقت آدمی کتم بعد من محمد او وجود کنوز ووب کتاب عقل وکتاب
 حکم وینه استیغ تسکیم قلوب جامع فضائل جمیل وجمع جمالی جمیل ووب کتاب
 عظام وجود ایلای عظام و انواع کرامت ایلو کرام ایلدی و در صلاة و سلام اول
 که کرد انشور و رسالت و طلع سیاره و لایست پیشوی مضایبه اولیا و مقتدا جماعت
 اصفیا ابوالقاسم محمد سلسله علیک و سلم روح منور و قبر مطهر اینه که مقام محمود
 و لو او معصوم کن صاحبی در نجبات فراوان و تسکین آیه بیان و جمله ال اولاد
 کرام و اصحاب عظام اوزر لرینه که سوری طرح حق تعالی و سبیل توفیق
 منادی او کتب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین انما بسبب بحر رسالت علیهم
 السلام و موجب تسبیح خطاب مقاله ابریکه در عید اوله که صاحب نجیبات و احسان
 و طاب القصد فاست و کبریات حوسک استغای صغری وزیر اصفیایم و تسبیح غایب است
 بسم الله تعالی من خیر ما یرید و ما یشاء الله تعالی و ما یشاء الله تعالی و ما یشاء الله تعالی
 آتاله و جعل احواله خیر امن اولیه جناب حون و بنفاس مطلق و جنت عظمه و ملک
 اول ایلدیکین هم جزله و منن هم یکسین تنبه اوزره ملاحظه قلده احسن
 احسن الله الیک انشائنی محمود و ما نقد مولانا نفسکم من خیر تجده و عند الله
 فکرم عظیم اجر است انشائنی جراته در هم اید و کذلک مضمون حدیث شریف
 اذا مات ابن آدم یقطع عماله عن نکت و لا یصلح یرید عوله و صدقه جاریه فی سبیل
 فکرم عظیم خاله و طوبیت صافیة ایلو مجلس شرف شریف مطهر و کفیل دین مینفرد
 صلی الله علی شاره ید جلاله اولوب و نف آتت بیا نه شرف طبت اوزره متولیدی است
 ایلدیکین اولاد کوری محادیم کرمی نعمتو بکار حضرت محمدر کونه اقرار صحیح شرفی و اعظم
 صریح ارمی ایلدیکین ملک ملک اولوب مدینه مومنانه در قوتوی حکم
 واقع معصوم محمد و در کجیران بر بابتک منزل و تهنیتا فکرمه و ارفع معصوم بکیران

اوج منزل و کبوتران محسنه التي منزل و کورجی الخلق الحمد محسنه اون طغوز منزل اول
 و محتاج باله محسنه بش منزل مجموعی اون زدرت منزل و موسنا رخصا سنه ایش تیجی نام
 موضعه واقع سیاسه خانه آلات لوازم ایود کور منزل و بحیه بانته اول باغات ساشن
 مالندان افزا و کمال امتیاز ایلان از قلوب حسنه تنها و طلب الرضا ان الله یومر بسنظای
 الرافضی صدقاته و تقوی و شرم علی و حسن صریح فرعی و تقوی و حسن ایدوب و متوالیبری
 موی الیهم بیدرینه تسلیم و تقاضا نمودنی بجهل عقارات مذکوریه بالتولیقه بقض و تسلیم
 ایدوب ساشن متوالیبری و شرم و عیله کلوز نهنگه و شوی بیدرینه طایفه کما از ذکر فرعی
 منازل و دیکلر متوالیبری بیدرینه اجاره و تملیک بیدرینه آخره ایجار و حاصل اولها اجاره بری
 مبالغه ذلک الی ایجاب تعمیر و ترمیم بیدرینه مبالغه و غیره بالا افزا و مبالغه باقیمه معینه
 موسنا در آنکه محسنه قرینه حاجیه صفا سی بانته بنا ایله یکم بحیه معملی بیدرینه
 خانه دن سنوی برر ریالی شیخ اولان ذانه ریافود درویشان اولنکره و وظیفه
 اولرون اعطا الیه لرو و مارالذکر باطه ماصیه سنه ایشتیجیه نام موسنا واقع معلوم
 اولان ذکر معنی آن دن برر طاشدن سنو کما یوز رفیه تم که دفعه بحیه شیخیه و یاخود درویشان
 اولان کسره اعطا اولنه و بحیه بانته بولین باغات و محموله کذاک شیخ و یاخود
 درویشلره جنبه و اعطا اولنه و شیخ معنی اولوسه و یاخود درویشان شهر روز برر
 یستم یستم قرانت ایدوب و اوقات خیره دخی کذاک او و اخلاص یستم یستم
 قرانت ایدوب نوابینی اول باعث لوح قلم و تکوین صحائف عالم خاتم النبیین
 شفیع عصاة المذنبین بی محمد مفضل صلی علیه و سلم و الاولاد و الاحباب بجملا
 انبیا و در سیکت لوح معطل لرینه و چهار بار کزین و عشره مبشره کتبت
 و اولیا و شیخ عظام و اصل ایماز و اصل برینه و خاصه بیدرم و اولهم و بی و همه
 اهدا الیه لرو و همه و بازار استی کچه لرینه ممکن اولدغنی قدر توجیدی کلمه
 طیبیه او قیوب و الدینیم و منم رو و حلیمیه اهدا الیه لرو و اقصی رالییم

سیخ آند نمود علی دخی شویله شطایله یک منازله موقوفه است که در آن آن ساکن
 و اقامت آید نغزخانه لری مذکوره لری اقتضا اوله قضا کند لری دانی تمهید آید و ب
 و سنوی و چشم شمع اوزره بر ریالی حکمیته بیرو ب و متولی لری صومی الیهم
 خود متکررنا بولنجه قدرخانه لری مذکوره کنده لری اولاد لری شطوط مذکوره لری
 ضنه و متصرف اوله لریوش طایله دی و بوند نفکره بعنایه الله تعالی بخره قدر مالک
 اولورسم و چشم آید معنوی اول منازله لری بیو و جسا اوزره وقف اولورسم و اولورسم
 صومی الیهم بکلر متولی اولوب ضنه ایرو ب در اولور ساکن و اقامت آید نغز شطوط
 مذکوره بی رعایت ویرینه کتوره لری و معاذ شطوط معیار بیسی و کت آید رس
 متولی لری منزه ضنه و آخر معشر و ط مذکوره ایله اعطا الیه لری و اوقفه شتار الیه
 بیوردیکر مطلق اولاد ذکور صومی متولی اولور کت کتابت و جیابت دخی بیرونه
 اوله و آسیاب خانه موقوفه و دینکلم و سائر نما و غلیت بیباغندن شطوط و قیود
 مذکوره مصارفی و وظایف و عوارضی بیرون فضل معشره فالورس اولاد ذکور
 علی الشویه بیلر نه توزیع و تقسیم الیه لری و تولیت و کتابت و جیابت اولاد
 ذکور ذن اولادی و اولاد اولادی بطنایه بطن قرنا اثر قرن مشر و طیت اولاد
 معشره اوله لریوش طایله دی و اوقفه شتار الیه معشره لری ادمه معشره و زاده
 باله و لزه و الاقبال قدره معشره لری و قیود کلز ایلیه نیات دنیا مکان کلسقا
 عیال ایقار شیمان ایند قیود اوقفه لری بولر بی بالذات کند بیسی ناظر اولوب
 جمیع اوقاف مذکوره و مصاصح و مصارف بیولر و رایینه منوط و مفوض در بر
 اولور شطوط و تقسیم و تحویل و وظایف مصارفی زیاده و تکمیل مستقل و منفرد
 اولور کند بیکنه مانع و مجادل و منازعه اوله لری بولر و میان بیوردیکر باقی
 متولی لری صومی الیهم و اوقفه شتار الیه کلامه شت است اوقافه مصارف اولور و وقف عیال
 امام اعظم و صحابه الخیم ابو شیفه الکو فی حضرت لری قسطنضه لری عاریته اولغله
 رجوع مشر کوع و امام محمد بن حسن الشیبانی حضرت لری قسطنضه و اوقفه

منابع

منافع و فنی نفسانه شایسته و وقف اعلیٰ و در بیخه بنیاد در حد بر بودت از بودت
 و منازات استیجاب مذکور کلا اول ملکه مسترد دیدم و بیکت متوکلیری بوی
 البرهم جوبه تصدی ایوب اگر چه حال سدا اولین منموال اوزره اوله یعنی جانی
 بنیکال و کلدر لکن عارف صدق ابو یوسف الشیبی بالامام الشافعی حضرت
 قنده واقف مجرد و وقف دیکلر و امام محمد بن حسن الشیبی حضرت قریب قنده
 تسلیم الی المتولی او مفرد و وقف بر بود صحیح و از زید اولوی بود و در سبب این امتناع
 ایوه منور شرعاً متر افغان و صحروری متغای فیضی جسم طالبا اوله قلم شده
 حاکم دخی طرفینکث اذله سده نظم او مبطل فیض اولمقدن خذراید و عالم با کلمات
 اجماری بین الاثمه الکسائب و وقف بر بودت و نیز و منه حکم ایتمکن من بعد
 وقف بر بود صحیح و لازم اولوی من بدله ماسمو فانما اثمه علی الزین بعد لونه
 ان الله سمیع علیم و اجر الواقف علی صحیح اجمود الکریم

بسم الله الرحمن الرحیم

کلمه الواقف علی کل حال الشرحه عن التفسیر والانسقالی والفضله والسلام
 علی محمد الموصوف بحکام الاخلاق و محاسن الخصال و علی آل و اصحابه العالیین
 الی معارج الکمال اما بعد سبب تحریر و تیفقه شریفه و موجب تسلیم متی الامم علیه
 اولدر که بشو صحیفه و رسنه مبین واقف نشاد الیه اسمع الله نوحه علیه بناب باری تعالی
 است او میسم ایله بکن نوحا کث مشکوین نظر بازاید و سبب مفرد و رخصه فیضیه در فایده کث
 و عزیمت ایلیوب کمال عقده نفاذ تصرفات شریفه در هر یک از اینها در عین مقبول و نظیر
 ایکن مجلس شرفه فخر لازم التوفیر و وقف آینه البیانه متوکلیری نصب تعیین ایله که
 زوجه خانم لری عقلمو نوری خانم و منشا خانم و منشا جریان خانم طرفین کجا کرد و وقف
 حکمی محکم اولی و دیکلری متولیه موی الیه اولی بیکلر کثر زنده اقرار تام و تقریر کلام ایله
 مدینه موستارده کیوان بیکت همینه واقع سکن مکنه کسک معلومه بجهان الملکی
 دکانه واقف الیه بولیت اوج باب دکان و اوزر زنده بولیت او طهر لری
 و بالاجرا شوسنه واقع معلومه محرو و دوجیمه ان جدید کار باخان دینچه و اولمقدن

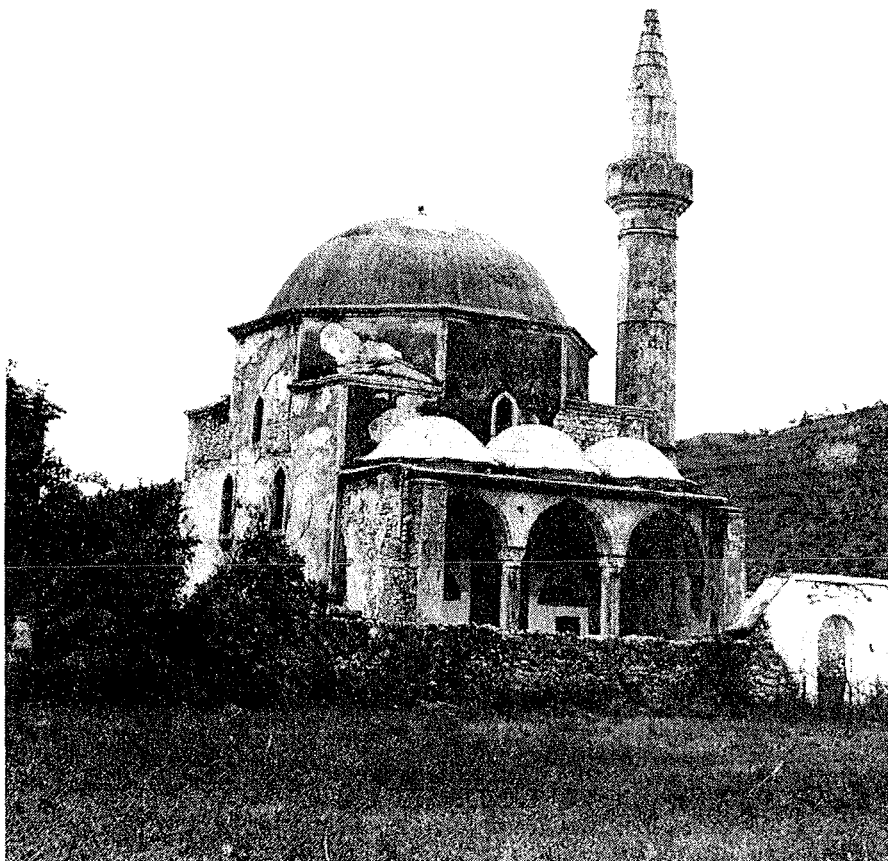
بولین کونکالین و موسسار در فارشویقه در بولین بانات و کلسه لسته باغ نهایت
 سومی مندرجاته و آرد بیوط منازل دایره سندن و او شنه باغ نامزدن ما هدا ساسمانه
 افراز و انسیار تمام ایله ممتاز قیلوب حسینه وقفه مسیح مسیح شمسایل ایدوب موعولیه
 طر فخر نزن و کبلره اقباضه تسلیم ایلد کاندن فکمه انکر دمی بالو کاله بر حصه من الرمان
 ساسر متولیلر شملیه جنبه ایلد کاندن شویله شمل ایلد کیمیا و انکر قید صیانت ایدوب عقیده
 او لوب و قفسه بر بکن نقض و زیاده غله و ناسنه شهیدله تقیر الفقه او کوه و سنوب
 حاصل اولانها و غله و کیم سندن بعد احوال المعاصر و الشعیر خان مذکور دن
 او حیووز مرغوش و باغلی مذکور و البقیه خانه و دکانلر جو یوز مرغوش افراز
 و حکمیته مذکوره ده بولین شمسایل اولان ذراته و یا خود ما مور اولان در ویشکوه خدمت
 لازمه سنیه بعد الادا عطا اولنه ساسر نقده از سنوقا کور متولیلری زوجه خاتم در
 خانلمری مذکوره لرا نقل نایسکر نه توزیع و تقسیم ایلد لرو و او ز لریه او غللم
 بیکر ناظر اولد لردیکر کون اولد سندن محافظه یه تعیین و شمل ایلدی و بعد الوفا
 اولاد ذکور او غللم متولیلر اولد لرحوش ط ایلدی و بعد الوفا ایشا و رعایه شمل نظر
 الوتف من الشجیل الرجوع عن الوتفیه و الستراد جانب وقف اولد و احوالی
 کور یوب تخت لزومه حکم اولدی نصار و قفا یحیی ایشم عیالجت لایورث
 و لایبیاع و لایر صبه نمن بنده بعد ماسمه فانی الله علی الذین یبدلون
 ان الله سميع عليم و اجر الواقف علی اخی اجمود الکریم انه هو التواب الکریم
 بسم الله الرحمن الرحیم
 محمدته الذی اعرضوا ص عباده بضره اموالهم ال انوار ع خیرات و اعانهم علی الفتا
 اصناف الخیر و البیرات و الشفقه و التلام علی رسول و نبیه محمد خیر
 البیرات و علی آل و اصحاب الیوم یستظل الیوم تحت الصدقات اقامه
 سب خیر و نیکه رشید عیال که استیوه ص ب خیرات و حسنات و رافیه الصدقات
 و البیرات هر سینه سینه ایله انداز اهدت و اجلال وزیر و شرف منسوب الیله و دستلوه
 غالب علی باشا خیر تری نعم جلیله صی جل و علی انعام و احسان ایلدیکر ایلد
 بالندن و انفس منالندن افراز و نفاذ تصرفات شمسعیه جبران و تبرعات

(علی)

صحة و توفيق الطيب لرحمة الله و تعين الهدى و افضالها رايد متولي ليرحمه في اليوم يوم
شرفان و حرمي بشفاعة فضل و حسن طابان اولقرنه و طرنيك كفا مفرينه
نظر و مبطل خير و مقدون حذرا و انوب عالمنا باكلنا في مجاري بين الامانة الهست
رضوان الله تعالى عليهم اجمعين استجار و استياح اينستند نور و قغيتلر يكف تحتنه
و شروط مذکور بکن جو ازينه واقف او کون واقف از ايد محضنا حکم ايد بکف و بوجوه
استد و ايد واقف طالب او کون متولي ليرحمه في اليوم يوم حجاب باصوابه تشددی او کون
کرجه ايد حنيفه حضرت شنه حال ذکر اون ان منوال در لکن بخر جمع امام ايد بکف
الشهيد بالامان الفاتحه رای خطير لرنه واقف کشف در وقت قرايه کشف و امام هم نام
مخوس حسن رای مير لرنه کتب ليرحمه في اليوم يوم واقف تا بيد او طفل کشف را ايها الله بيد
او قاف مذکور بکن تحت لزونه حکم اولندي فقما و قفا ايها الله عيانم بيد له
بعد ما سمعنا ان الله على النبيين بيده لوزان الله جميع علم و اجم الو واقف على احوال الكرم
في ذلك و في اليوم كمال من سره و الخ ليرحمه في اليوم يوم و ما من و كلف

Džamija Ali-paše Rizvanbegovića
na Buni (uništena 1993., tokom agresije
na Bosnu i Hercegovinu)

Džamija Ali-paše Rizvanbegovića u Stocu
(uništena tokom agresije na Bosnu i
Hercegovinu 1992.-1995.)